

NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMNING

UTVIKLING

April 2010

| Nummer 1 | Årgang 4 | www.naku.no

KOMPETANSE I UTVIKLING

Fire er et ideelt tall!

Side 3

DANSK TÆNKETANK

Side 10

Nytt e-læringsprogram

Side 13

JENS PETER GITLESEN

Lærevansker og manglende koordinering i boligpolitikken

Ansvarsreformen ble kalt en boligreform. Kommunene måtte fremskaffe boliger til de tidligere institusjonsbeoerne og til utviklingshemmede som ikke hadde vært på institusjon. I de fleste tilfellene ble det satsset på samlokalisering av få boenheter. Antallet ble begrenset gjennom retningslinjer for statlige tilskudd. Innføringen av sosialtjenesteloven var en nødvendighet både for å regulere det kommunale tjenestetilbudet og for å gjennomføre ansvarsreformens ide. Sosialtjenestelovens formålsparagraf inneholder de klareste sporene av ansvarsreformen. Siktemålet med sosialtjenesteloven er blant annet å sikre at *”bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.”*

Reformens grunnleggende ide; normalisering, integrering og menneskets rett til å bestemme over eget liv, druknet i de kommunenes logistikkmessige utfordringer med å skaffe folk tak over hodet og å etablere et tjenesteapparat. Før de praktiske utfordringene var løst, kom andre reformer som krevde kommunal innsats og som stjal fokus. Få kommunalpolitikere og kommunale forvaltere lærte seg reformens grunnleggende verdier. De kommunale lærevanskene er skjebnen til mange personer med utviklingshemning.

I kommunale dokumenter med tittelen *”bolig-sosial handlingsplan”*, er det vanlig å ha egen omtale av kommunens boligpolitikk overfor personer med utviklingshemning. Det var akkurat en slik politikk reformen sa at vi ikke skulle ha: Personer med utviklingshemning skulle betraktes som enkeltindivider, ikke som gruppe. Det skulle ikke etableres kommunal særomsorg. Personer med utviklingshemning skulle i størst mulig grad bo og leve på lik linje med andre innbyggere. Gruppetenkning og manglende innsikt i individuelle evner, interesser og behov, er diskriminerings opphav. Kommunenes begrunnelse for institusjonsbyggingen er ofte at personer med utviklingshemning trives så godt sammen. De blir ensomme hvis de ikke bor sammen og deler fellesstue. Den vare som må bo sammen med den utagerende, hører vi lite om. Konsekvensen av et liv med fellesmåltider fra det kommunale stor-kjøkkenet, blir heller ikke omtalt.

Stadig flere pårørende presser på for å organisere tjenestetilbudet selv gjennom brukerstyrt personlig assistanse. I de absolutt fleste tilfellene jeg kjenner til, kommer kravet som følge av de kommunale institusjonenes fravær av individuelt tilrettelagte tjenester. Gruppetenkning og unødvendige krav fra *”boligen”* skaper psykiske lidelser og utfordrende atferd. Det er mange eksempler på at slike alvorlige tilstander forsvinner med et individuelt tilrettelagt tjenestetilbud.

Nylig fremførte en forvalter argumentasjonen for den planlagte gettoen i bydel Sagene. Argumentene var av to kategorier: For det første var det bygningstekniske problemer med de nåværende utleieboligene. For det andre var det hensynet til de ansatte. Argumentasjonen knyttet til den enkeltes mulighet til å leve og bo selvstendig, var fraværende.

Mens kommunene har lærevansker, har staten samhandlingsproblemer. Ansvarsreformen ble vedtatt av et enstemmig Storting. Den ene ministeren etter den andre, har fremholdt reformens intensjon og aktualitet. Men staten er et mangelhoder troll. Et av hodene er bekymret over eldrebølgen. Eldreproblematikken er beskrevet fra Soria-Moria, via omsorgsplan 2015, demensplan 2015 til Husbankens retningslinjer som sier at det kan gis tilskudd til *”anleggskostnader til omsorgsboliger med fellesareal”*. En eller annen gang i prosessen, havnet boligbygging for personer med utviklingshemning inn i regjeringens eldre- og demenspolitikk. Husbankens investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger er den vanligste finansieringskilden for kommunale utleieboliger for personer med utviklingshemning. Investeringstilskuddet gis ikke til boligbygging etter ansvarsreformens intensjon.

Merverdiavgift er en viktig inntektskilde for staten. Men den skapte uønskede virkninger. Kommuner selger ikke noe, derfor kan de heller ikke trekke fra inngående merverdiavgift. Merverdiavgiften vil derfor stimulere til kommunal egenproduksjon fremfor det at kommunen kjøper momsbelagte varer og tjenester fra privat sektor. Kompensasjonsloven ble vedtatt for å forhindre konkurransevridende effekter av merverdiavgiften. Hovedregelen er at kommunene får kompensert for inngående merverdiavgift. Kommunale anskaffelser av bolig er unntatt kompensasjonsordningen, med mindre boligen er særskilt tilpasset lovpålagte helse- og sosialtjenester.

Det er få enkle midler mot kommunale lærevansker og kunnskapsløshet. Men hadde staten sluttet å gi drøyt 50% rabatt på slike boliger som verken regjeringen eller stortinget mener skal bygges, ville kommunen hatt svakere økonomiske motivasjon for å bygge institusjoner i stedet for vanlige hjem.

NAKUs hjemmeside

Besøk vår hjemmeside. Den oppdateres jevnlig med interessant og nyttig stoff. www.naku.no

Redaktør

Karl Elling Ellingsen
Ansvarlig redaktør og daglig leder, NAKU

Redaksjon

Karl Elling Ellingsen
Leder
Kim Berge
Rådgiver
Erik Søndena
Seniorrådgiver
Stian Reinertsen
Stipendiat

Foto

Foto: Kim Berge
På bilde:
Petter Bjørkmo
Borghild Bromstad
Lena Augdal

Redaksjonen tar i mot tips på telefon 73 55 93 10

Kontakt

Telefon 73 55 93 86
e-post karl.e.ellingsen@hist.no
www.naku.no

NAKU er opprettet som en selvstendig enhet ved HiST, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Produksjon

Svanemerket trykksak fra Skipnes Kommunikasjon Lisensnr. 241 731

HJEMMEKJÆR: Benedikte Endresen (35) trives i sin egen stue der hun blant annet gjør mye håndarbeid.

- Fire er et ideelt tall!

Kvednaberget bofellesskap i Stavanger ble bygget i 1993 som et resultat av HVPU-reformen. Her er fire leiligheter samlet under samme tak – en størrelse avdelingsleder Bjørn Roar Vagle mener er gunstig for å kunne gi hver beboer riktig fokus.

Tekst og foto: Kari Klepp

- Vi skal tilpasse bofellesskapet til menneskene som bor her i motsetning til en institusjon der det er beboerne som må tilpasse seg felles rutiner, sier Bjørn Roar Vagle. Han har vært daglig leder ved Kvednaberget siden 2006.

I det hvitmaltet huset i det nye boligfeltet sør i Stavanger jobber i dag 22 ansatte sammen med tre beboere med ulike bistandsbehov. Hver beboer har en 50 kvadratmeter stor toroms med tilhørende hageflekk.

- Leilighetene er tilpasset slik at hver av dem som bor her skal trives. Innredningen er det vanligvis beboere og deres familier som bestemmer, slik at de får det mest mulig slik de ønsker å ha det, sier Vagle.

I dag bor det to menn og en kvinne i huset og til sommeren flytter fjerdemann inn.

- Den siste personen har egen bemanning som følger med til oss. Fire beboere er et ideelt antall personer. Det gjør at en kan gi alle riktig fokus. Noen krever svært gjennomtenkte måter å jobbe på, forteller Vagle, og legger til at de planlegger aktiviteter sammen med hver beboer.

- De har gjerne egne ønsker, men vi som jobber her kan også forslå ting. Beboerne tar mer i bruk aktiviteter utenfor boligen nå, og de har fått et mer individuelt tilbud. Før var det ofte på "fellesen" det skjedde, sier Vagle.

Passer på nabolaget

- Det er holdningsskapende å ha slike bofellesskap i vanlige nabolag, synes Vagle.

- Det gjør at naboene blir vant med å møte

FORNØYD MED FIRE: Daglig leder ved Kvednaberget bofellesskap i Stavanger mener at maks fire beboere gjør det mulig å tilrettelegge botilbudet individuelt. Vernepleier Viggo Pettersen t.v.

mennesker som kanskje er litt annerledes i nærmiljøet sitt. Jeg tror også det kan bidra til å øke rekrutteringen til yrket ved at flere får kjennskap til personer som på grunn av utviklingshemning eller andre årsaker har et bistandsbehov.

Benedikte Endresen (35) har bodd ved Kvednaberget bofellesskap siden boligen ble oppført i 1993. Hun har tatt vare på bilder av reisverket slik det så ut da hun fikk bolig her som tenåring.

- Det var et helt nytt byggefelt den gangen, minnes hun og peker på et bilde i fotoalbumet sitt: – Som du ser var det få hus rundt. Siden den gang har det kommet mange naboer til, sier Endresen som er svært opptatt av nærmiljøet sitt.

- Jeg blir veldig irritert når folk kaster søppel på gatene og ødelegger ting. De verste er hundeeiere som plukker opp hundebæsjen med poser og bare kaster det på gata. Eller i trærne! Det har jeg faktisk sett når jeg har gått tur her. Det provoserer meg - og jeg har skrevet inn til avisen om dette, sier hun og viser fram to utklipp fra Stavanger Aftenblad der den engasjerte kvinnen slår et slag for miljøet.

- Jeg har fått respons fra mange som er enige med meg.

Hyllene i leiligheten er fylt opp med bøker, cd'er og filmer. Utover bordet ligger det garnnøster i ulike farger.

- Jeg strikker veldig mye; grytekluter, bamses og leker, og nå lager jeg disse tøflene som skal toves, sier den kreative damen og holder opp et grått strikkesøy.

GOD MIKS: Halvparten av de ansatte ved Kvednaberget er menn – Et bevisst valg ifølge daglig leder Bjørn Roar Vagle (t.h.). T.v. fra ham står noen av de ansatte: Bothild Haugland, Kesia Habbestad, Viggo Pettersen, Mari Ervik og Kjetil Brandsdal.

Endresen sier hun trives i boligen, selv om det av og til kan bli litt kjedelig.

- Jeg holder meg mest hjemme, men er hver dag ute på ulike turer med de ansatte. Jeg har lite med de andre beboerne å gjøre, men familien min kommer innom flere ganger i uka, og jeg har også ei venninne som besøker meg. Lørdagskveldene kan bli litt kjedelig når jeg spiser middag alene, men det "skjærer" seg ofte når jeg er sammen med andre.

Respekterer alenetid

Kvednaberget hadde inntil for noen år siden et fellesrom der beboerne spiste måltider sammen i helgene. Men i dag fungerer dette arealet som personalrom.

- Stua kan nok være et savn for dem som brukte den, men på grunn av ulike utfordringer blant dem som bor her, så måtte vi gjøre det slik. For både de ansatte og beboerne har dette vært en veldig bra løsning, forklarer Vagle.

Her møtes i dag de ansatte til felles møter og måltider.

- Personalet har nå gode arbeidsværelser der de kan møtes og diskutere fritt ulike problemstillinger. Det har blitt plass til pc-pulter og et godt møtebord. Ved helt spesielle anledninger arrangerer vi fellesmåltider med brukerne. Men i det daglige foregår alle måltider hos hver enkelt beboer basert på hva han eller hun liker. Brukerne er delaktige i matlagingen basert på hva den enkelte mestrer, sier Vagle og legger til:

- I perioder kan beboerne ønske å være alene. Er dette faglig forsvarlig blir det respektert. Vi tar likevel initiativ til kontakt og aktiviteter, men ønsker ikke å bli opplevd som masete eller legge unødvendig press til samvær. Vi forsøker selvsagt å se på om det er spesielle årsaker til dette, men alle har vi behov for alenetid i perioder. Slik er det med beboerne her også.

Rekrutterer menn

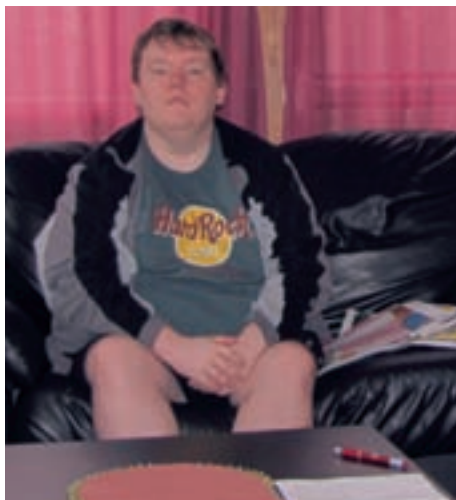
Lars Skjerpe (25) har bodd i Kvednaberget bofellesskap i ti år og sier han trives godt i leiligheten sin.

- Det kan av og til bli ensomt, men det er jo selvalgt. Noen ganger savner jeg fellesrommet vi hadde før. Da møttes vi og spiste mat sammen på lørdagene.

Skjerpe studerer historie ved Universitetet i Stavanger.

- Det er interessant. Jeg synes spesielt 2. verdenskrig er spennende. I fjor fikk jeg en A på muntlig eksamen!

Men selv om han liker faget, er ikke 25-årsringen så veldig glad i å stå opp tidlig til forelesningene.

STUDENTEN: Lars Skjerpe (25) liker å studere historie, men er mindre glad i å stå opp tidlig til forelesning.

- Det er så vanskelig å komme seg opp, men han der pleier å røske i meg til jeg er på beina. Jeg trenger litt hjelp til å komme meg opp, og godtar litt "røsking", sier han og smiler til vernepleier Viggo Pettersen.

Pettersen er en av mange mannlige ansatte ved bofellesskapet. At personalet er halvt om halvt menn og kvinner er et bevisst valg, forteller daglig leder Vagle.

- Personalgruppen bør gjenspeile samfunnet for øvrig, og både brukerne og personalet ser ut til å trives bedre med begge kjønn noenlunde likt fordelt. Mannlige brukere blir kanskje bedre møtt på sine interesser. Vi blir godt kjent med hver beboer og kan fordele oss etter behov. De som bor her kjenner etter hvert de ansatte godt, og det er lite gjennomtrekk av folk.

Hjemmehygge

Det er åtte vernepleiere i tillegg til assistenter og hjelpleiere. Noen har jobbet her siden boligen ble bygget. En av dem er Bothild Haugland. Hun var med noen av beboerne fra en institusjon for utviklingshemmede barn og eldre. Den gangen var hun skeptisk til den store forandringen HVPU-reformen innebar.

- Det var skremmende å gå inn i noe helt nytt, men det var viktig at de som flyttet hit også fikk med seg betjening de kjente. - Ja, det er ikke bare-bare å endre livet til tjenestemottakerne, skyter kollega Kesia Habbestad inn.

- Fordelen med å jobbe på en større institusjon er at en har tilgang på mer utstyr - som biler for eksempel, sier Haugland.

- Dessuten var det mer som foregikk av aktiviteter på stedet. På institusjonen jeg jobbet

ved fantes svømmebasseng, teaterforestillinger og en egen kirke. Mange kan nok bli ensomme i de mindre enhetene - men jeg tror også at livsstilen til de personene jeg jobber med nå sammenlignet med da har med alder å gjøre. En ønsker å trekke seg litt mer tilbake som voksen enn når man er barn og ungdom, sier Haugland. Hun synes Kvednaberget er et godt sted å jobbe.

- Det er ikke mindre faglig utvikling for ansatte her enn i en større institusjon. Tvert i mot. Vi blir jo bedre kjent med hver beboer, forklarer hun og sier at det alt i alt virker som om beboerne trives her.

- En av dem insisterte på å bo her i maksimum to måneder som nyinnflyttet. Men nå har dette blitt vedkommendes hjem. Kvednaberget er et hjemmekoselig, trygt og godt sted å bo.

GODT MILJØ: Et personalrom har vært positivt for arbeidssituasjonen. F.v: Kesia Habbestad, Viggo Pettersen og Bothild Haugland.

Bofellesskap

- Kvednaberget bofellesskap består av fire leiligheter samlet under ett tak. Boligen drives av Hinna hjemmebaserte tjenester i Stavanger kommune.

- Kvednaberget er bygd etter HVPU-reformens ideal om at personer med bistandsbehov skulle flyttes ut fra sentralinstitusjoner og inn i mindre boenheter lokalt.

- Rapporten "Fra bruker til borger" (2001) viste at ti år etter HVPU-reformen hadde flertallet av de som bodde i institusjoner flyttet til egen bolig, mens mange av de hjemmeboende sto på venteliste. Ifølge rapporten bodde 32 prosent i samlokalisert bolig, 45 prosent i bofellesskap og 14 prosent i bokollektiv. Kun seks prosent bodde i egen bolig.

- I sommer gir NTNU Samfunnsforskning og NAKU ut en ny rapport om levekår blant utviklingshemmede der en blant annet ser på boformer.

Bygger stadig større

En rekke diskusjoner og medieoppslag lokalt tyder på at store kommuner har begynt å bygge større boenheter enn det HVPU-reformen anbefalte.

- Utviklingen går i veldig feil retning, sier seniorforsker ved NTNU Samfunnsforskning AS, Anna Kittelsaa.
- Kommunene mener det er penger å spare på å bygge stort og effektivisere botilbudet. De hevder også at utviklingshemmede blir mer ensomme ved å bo spredt og at ansatte blir utbrent ved å jobbe slik. Men dette er ikke forskningsmessig dokumentert. NTNU Samfunnsforskning prøver nå å få finansiering på plass, slik at de kan se nærmere på om det er hold i enkelte kommuners argumenter.
- Vi ønsker å studere konsekvensene av at kommunene bygger større – både når det gjelder økonomi, personalforhold og kvaliteten på tilbudet til beboere. NTNU Samfunnsforskning og NAKU samler i disse dager inn data om blant annet boligsituasjonen for personer med utviklingshemning. Rapporten er først klar i sommer, men professor Jan Tøssebro ser allerede visse tendenser:
- Vi ser i dag mange tilfeller av at store kommuner tar i bruk stadig mer store bofellesskap. En hører også at en samler psykisk syke og psykisk utviklingshemmede sammen i større enheter. Trenden peker mot større enheter.

Anna Kittelsaa

HVA MENER DU?

Hva er din erfaring som ansatt?

Bør personer med utviklingshemning samles i større enheter?

Skriv inn din mening til naku@hist.no

Debatt om boformer også i Stortinget

Denne vinteren har debatten om samlokalisering av boliger til personer med utviklingshemning i større enheter, vært på dagsordenen. I aviser, magasiner og andre medier har tendensen til at kommunene bygger store enheter vært kommentert og debattert. En av dem som særlig har engasjert seg i saken har vært stortingsrepresentant og leder for arbeids- og sosialkomiteen Robert Eriksson (FrP). I stortingets spørretime 3. februar stilte han følgende spørsmål til helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen:

«I Klassekampen 20. januar framkom det at kommunene bygger stadig større institusjoner for utviklingshemmede. Bruker- og ansatteorganisasjoner bruker begrepet "gettoisering". Ansvarsreformen tok sikte på å skille boligtilbud og tjenester for utviklingshemmede og la opp til et individuelt tilpasset botilbud. Hvilke konkrete grep vil statsråden gjøre for å sikre at disse institusjonsliknende enhetene stoppes og at reformen realiseres slik den var tenkt?»

Statsråden påpekte i sitt svar at departementet er klar over at det flere steder er uro rundt byggesaker der man samler et stort antall leiligheter som er tiltenkt personer med utviklingshemning. Hun slår deretter fast at regjeringen følger opp stortingets intensjon om at det ikke skal bygges opp særomsorg eller institusjoner for personer med utviklingshemning. Fokus på selvstendighet, medvirkning og individuell oppfølging og vurdering preger svaret fra statsråden. Selv om omsorgscentre og lignende i noen tilfeller kan være gode løsninger slår Strøm-Erichsen fast at "kommunen må ikke sette flytting som vilkår for å yte nødvendige tjenester. Retten til nødvendige tjenester er i prinsippet uavhengig av bosted". Videre sier hun at "Det skal være et skille mellom tjenesten og boligen, og det skal ikke være slik at noen kan tvangsflyttes til en bestemt bolig for å få de tjenestene man har rett på. Tjenestene skal vurderes uavhengig og individuelt."

I spørretimen diskuterte Eriksson og Strøm-Erichsen også forhold knyttet til Husbanken. Det påpekes her at det er store forskjeller i hvordan Husbanken vurderer søknader om lån til byggeprosjekter, og i hvor stor grad in-

tensjonene i ansvarsreformen blir vurdert og tatt hensyn til i denne prosessen. Helse- og omsorgsministeren slår i denne sammenhengen fast at dette er viktige problemstillinger som hun skal ta opp med kommunal- og regionalministeren. Hun sier videre at "det er viktig at vi ikke kommer i den situasjonen at man bygger opp store boligkompleks som kan være som institusjoner."

Den politiske diskusjonen om temaet har fortsatt også etter spørretimen i stortinget. Blant annet har Eriksson diskutert temaet med Geir-Ketil Hansen (SV) i NRKs Her og Nå sending 5. mars. Eriksson påpeker her at man går fra å bygge små bofellesskap til å bygge store institusjonslignende gettoer, der man plasserer personer med utviklingshemning, psykiske lidelser og personer med rusproblemer sammen. Han er bekymret for at dette fører til at man ikke får det individuelle tilrettelagte botilbudet som ansvarsreformen la til grunn. Han fremhever at dette er et spørsmål om menneskeverd. Videre påpeker han at han tror årsaken til dette er at kommunene vil spare penger. Hansen, som sitter i helse- og omsorgskomiteen på stortinget, påpeker at intensjonene i ansvarsreformen ligger fast, og at dette er en tendens som regjeringen ser på med bekymring.

Også barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, som har ansvaret for koordinering av politikken overfor personer med funksjonsnedsettelse, har engasjert seg i saken. I et brev til tidligere nestleder i NFU, Alf Anvedsen, slår statssekretær Henriette Westhrin fast at også hennes departement er bekymret for meldingene om institusjonspreg på boliger til personer med utviklingshemning. "Større boliganlegg øremerket for utviklingshemmede og andre med behov for praktisk bistand vil lett få preg av institusjon. De som bor der, vil lett bli oppfattet som en ensartet gruppe og ikke som enkeltmennesker som skal leve sine egne liv og få individuell støtte ut fra sine individuelle behov."

Helse- og omsorgsdepartementet har nå sendt NFU sin bok "Veien fram til egen bolig" til alle landets ordførere.

Trives med naboer og felles

De har leiligheter i samme korridor og stikker ofte innom hverandre. Fra venstre Kristian Ruud (19) og Andreas Wilhelmsen (23) på besøk hos Patrick Pettersen (24).

Kristian, Patrick og Andreas er gode venner og naboer med hver sin leilighet. De bor på Haugentunet i Oslo, hvor Bydel Alna leier ut boliger til mennesker med ulike funksjonshemninger.

Tekst og foto: Sigurd Aarvig

De to hovedbygningene på Haugentunet inneholder 47 boenheter. Elleve av dem er barne- og avlastningsboliger. Størrelsen på leilighetene varierer fra 26,5 til 58,6 kvadratmeter. Fem eller seks leiligheter er samlet i bofelleskap med fellesrom der beboerne kan samles når de ønsker det, og eventuelt spise måltider sammen hvis de ikke vil lage mat i sin egen leilighet. En sidebygning inneholder 13 utleieboliger for mennesker med psykiske lidelser.

Haugentunet har tidligere vært sykehjem og før det HVPU-institusjon, men bygningene ble totalrenovert og ombygget til sitt nye formål fra 2007.

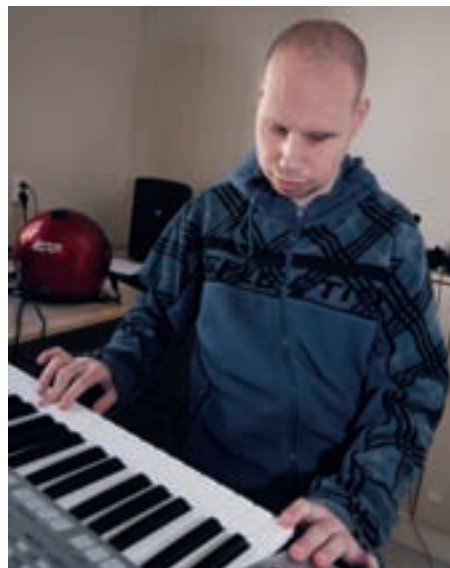
Mye musikk

Andreas Wilhelmsen (23) var blant de første som flyttet inn i august 2008. Han har stue med kjøkkenkrok, bad og et soverom som også fungerer som musikkstudio.

Rett bortenfor sitter Patrick Pettersen (24) foran pc-en i leiligheten sin. Litt lengre ned

i korridoren bor den yngste av kameratene, 19-åringen Kristian Ruud, som har 53 m² til rådighet. Alle tre har innredet som de ønsker.

– Det er veldig bra å ha egen leilighet. Jeg var med og kjøpte alt selv for å gjøre det så personlig som mulig her, forteller Kristian. Han er spesielt fornøyd med å ha fått tapet,

Andreas Wilhelmsen skriver sanger og spiller keyboard, gitar og trekkspill. Hjelmen i bakgrunnen bruker han når han sitter bakpå farens motorsykkkel.

som han er alene om å ha.

De liker å besøke hverandre og syns også det er positivt med den store, felles stua.

– Jeg er ikke der hver dag, for jeg liker å være for meg selv. Men jeg er i fellesrommet hver lørdag når det er felles middag, sier Patrick.

Andreas tilbringer mye tid i musikkrommet, for han skriver låter, synger og spiller keyboard, elgitar og trekkspill. Kristian spiller også elgitar og keyboard, og han lager musikk på mac-en sin.

Ingen ghetto

Kritiske røster har advart mot å samle så mange personer med funksjonshemninger og mennesker med psykiske problemer som på Haugentunet. For tida planlegger Bydel Sagene i Oslo et boligkompleks med 48 leiligheter, blant annet for utviklingshemmede. Flere har kalt både dette prosjektet og Haugentunet for «omsorgsghettoer» og mener de representerer en videreføring av institusjonene som utviklingshemmede nettopp skulle ut av.

– Det skal ikke stikkes under en stol at det er stort her, sier Monika Vartdal, enhetsleder ved Haugentunet boliger. Hun tar kritikken med fatning, men oppfatter diskusjonen om størrelsen på stedet som noe som foregår litt på utsiden.

– Jeg mener det er viktig at folk reiser debatt og stiller kritiske spørsmål til denne boformen. De må gjerne komme hit og se selv hvordan det fungerer, sier Vartdal.

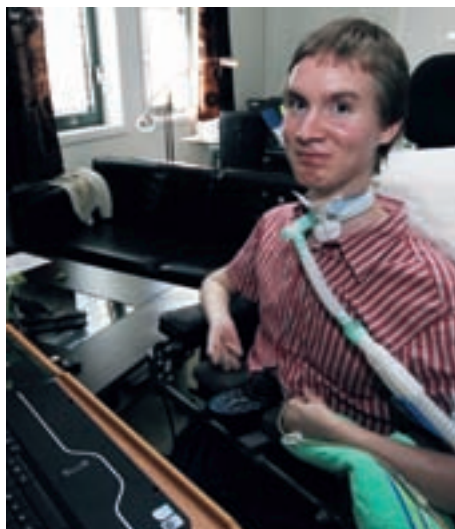
For hun har ikke mottatt klager på selve boformen fra beboere eller pårørende, halvannet år etter at de første flyttet inn, og snart ett år etter den offisielle åpningen. Flere tilsyn har vært på befaring, og Vartdal legger vekt på at pålegg og anmerkninger som de måtte komme med, skal følges opp.

– Vi skal bli gode på dette, sier hun.

Fagkoordinator Connie Basmo understreker at beboerne har valgt å bo her, de eller deres pårørende har søkt om å flytte hit. Bydel Alna har alternative botilbud for de samme gruppene, så ingen er presset inn på Haugentunet.

– Vi syns det er morsomt å oppleve at når beboerne har besøk, har noen av de besøkende oppdaget hvor bra det er her og har sagt at de også vil bo her, sier Basmo.

møteplass

Patrick Pettersen deltar på fellesmiddag hver lørdag, men liker å være en del for seg selv. Etter en forkjølelse ble han nødt til å bruke respirator.

Fagmiljø

En fordel ved å være stor er at det gir bedre muligheter til å ha høy kompetanse i staben, som teller 113,5 årsverk og over 220 ansatte. Fagpersonalet er sammensatt ut fra behovene til beboerne. Flesteparten av beboerne har både utviklingshemning og andre funksjonshemninger. De er i alderen 6–60 år. Flere er multihandikappede og ofte alvorlig syke. Selv om de bor i egne leiligheter, betaler husleie og henter post i sin egen postkasse som folk flest, er de ivaretatt med 24-timers omsorg.

Sykepleier er til stede døgnet rundt. Andre faggrupper er vernepleiere, spesialpedagoger, barnevernspedagoger, sosionomer, hjelpepleiere, omsorgsarbeidere, førskolelærere og lærere. Bortsett fra problem med å skaffe vernepleiere, får Haugentunet tak i den nødvendige kompetansen.

– Fagfolk ønsker et miljø, og det er attraktivt å jobbe i større faggrupper. For oss er det en fordel at eksempelvis sykepleiekompetansen er tilgjengelig for alle beboerne og ikke bare brukes på noen få, og at vi kan drive kompetanseutvikling for hele huset, sier Vartdal.

Samtidig blir det lagt vekt på at beboerne skal ha færrest mulig folk å forholde seg til. Dette begrenser til dels seg selv, ved at

Personlig navneskilt foran døra og egen postkasse i oppgangen er viktige tegn på at man har egen bolig.

mange beboere har spesielle behov som ikke alle ansatte skal læres opp til å dekke.

Privatliv

På dagtid er mange av beboerne på skole eller i tilrettelagt arbeid. Når de er hjemme, har de krav på privatliv som alle andre. Bofellesskapene på fem–seks leiligheter er satt sammen med tanke på at de som deler fellesrom, skal fungere best mulig sammen.

Beboerne har tilgang til noen store fellesbad med massasjebad. Tegne- og malerom, rom for sansestimulering og et treningsrom skal etableres. Haugentunet har også et varmtvannsbasseng som skal settes i stand.

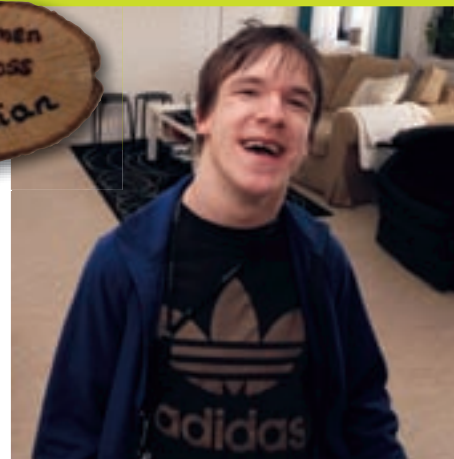
De fleste beboerne er fra Bydel Alna, men noen leiligheter leies ut til andre bydeler i Oslo og nabokommuner. Da vi var på besøk, var alle leilighetene utleid med unntak av to.

Enhetsleder Monika Vartdal (t.v.) og fagkoordinator Connie Basmo i uterommet mellom de to hovedbygningene på Haugentunet.

– Når vi får naboklager klokka to om natten på grunn av prat og latter, da har vi nådd et bra punkt! sier Pål Heierstad, ledende miljøterapeut på Haugentunet.

– Jeg har kjøpt alt til leiligheten selv for å gjøre det så personlig som mulig, sier Kristian Ruud.

Sosialt

Sosionom Pål Heierstad er ansatt som ledende miljøterapeut og har jobbet på Haugentunet siden starten. Han har også tidligere arbeidserfaring.

– Hva synes du er spesielt ved Haugentunet? – Det er beboerne, den viljen og stayeren de har til å leve et fullverdig liv. Jeg har møtt mange som er sterkt institusjonaliserte, men det er ikke disse her, sier han og nikker mot Andreas, Kristian og Patrick. – Haugentunet har en genial utforming med fellesarealene som møtesteder. Vi ser at flere av beboerne har begynt å utvikle empati, de er blitt mer sosiale. Jeg tror ikke det er det samme for dem som bor for seg selv. Når vi får naboklager klokka to om natten på grunn av prat og latter, da har vi nådd et bra punkt! sier Pål Heierstad.

Enhetsleder Monika Vartdal ved Haugentunet frykter ikke debatten om samlokaliserte boliger. – Kom gjerne og se hvordan vi har det, sier hun til kritikerne.

Felles holdninger fra forskjellige faginstanser på spørsmål om bolig

NAKU ba Arbeidsutvalget for voksenhabilitering (AU) og Fellesorganisasjonen (FO) om å gjøre rede for sitt syn når det gjelder boligtilbud for personer med utviklingshemning.

Hva kan vi si om utviklingen av boligtilbud til personer med utviklingshemning?

FO trekker linjene tilbake til ansvarsreformen og påpeker at intensjonene om et skille mellom botilbud og tjenester ikke er oppfylt. Personer med utviklingshemning har etter FO's mening begrenset mulighet til selv å bestemme hvor de vil bo og eventuelt hvem de vil bo sammen med.

Neste år er det 20 år siden Ansvarsreformen ble vedtatt av Stortinget, med likeverd og normalisering som bærende prinsipp i det offentliges ansvar for personer med utviklingshemning. Også utviklingshemmede skulle få ta del i velstandsutviklingen i Norge. De skulle få menneskerettigheter.

Mye viktig og positivt har skjedd som følge av ansvarsreformen. Bla at de store institusjonene er nedbygd og alternative boligtilbud har vokst fram. Nå ser vi en ny dårlig tendens til at kommunene bygger stadig flere institusjonsliknende botilbud. Utviklingshemmede bor stort sett ikke i bolig i et vanlig bomiljø. Mange utviklingshemmede har liten innflytelse over hvem de bor sammen med, og få bor i egne boliger.

Reformen tok blant annet sikte på å skille boligtilbud og tjenester for utviklingshemmede. Tjenestene skulle ikke være knyttet til bolig, men den utviklingshemmede skulle få tjenester ut ifra egne behov. Slik er det ikke blitt.

Dette er sterkt bekymringsfullt og i strid med Ansvarsreformen og menneskerettighetene. Vi mener jo ellers at landets borgere selv skal få velge hvor en skal bo og evt hvem en skal bo

sammen med. I norsk boligpolitikk tar vi utgangspunkt i at hjemmet skal være et sted for utvikling av personlig identitet – og samtid en plattform for deltakelse i det offentlige liv. Slik må det også være for mennesker med utviklingshemning.

AU mener at valgmulighetene er begrenset med hensyn til boform og bosted, og at spørsmålet om ressurser og boligtilgang setter uheldige begrensninger. Forståelsen av at personer med utviklingshemning ønsker ulike boformer i ulike faser av livet blir det alt for sjelden tatt hensyn til.

Mennesker med funksjonshemninger har ulike individuelle behov, utfordringer og ønsker for

i dag. Kanskje man heller bør tenke ulike botiltak til ulike faser i livet. Man kunne f. eks tenke seg at unge utviklingshemmede som flytter i egen bolig for første gang, ville ha best utbytte av å bo i et bokollektiv i startfasen med mulighet for å kunne flytte i annen type bolig, f.eks en samlokalisert bolig eller i en egen privat kjøpt eller leid leilighet på et senere tidspunkt i livet. Utviklingshemmede må få muligheter til økt valg av boform og bosted etter hvert som behov og ønsker endres. Vi ser også at det er en trend at kommunene lager minimumsløsninger. Brukerne kan bli overvurdert og det blir mye ensomhet og lite bistand. Det er behov for mangfold og valgmuligheter. Noen kommuner bygger institusjonsløsninger, ut fra økonomiske

”Vi må holde individet i fokus”

sine liv. Dette forutsetter, etter vår mening, at det finnes ulike boformer som kan møte disse ulike behovene og ønskene. Slik utviklingen har vært de siste årene, er valgmulighetene svært begrenset både med hensyn til boform og bosted. Når man i større byer tenker at man skal få tilbud i den bydelen man allerede bor i, begrenses ikke bare valgfriheten i forhold til ønske om bosted og type tilrettelegging, men man blir også pris gitt den enkelte bydels ressurser. Ressursene i ulike kommuner varierer og noen steder er det også stor boligmangel. Vi mener også at det er viktig å ikke se den enkelte bolig som et livslangt løp for den enkelte beboer slik tendenser ser ut til å være

betraktninger enn mer ut fra det faglige da budsjettene for slike tjenester har blitt mindre.

Hvilke fordeler og ulemper ser dere med samlokaliserte botilbud?

På spørsmål om samlokaliserte botilbud har FO den holdningen at samlokalisering lett kan føre til en uheldig gruppetenkning og at individuelt tilpassede tjenester kan bli erstattet med fellesløsninger. AU deler denne holdningen, men har samtidig et positivt syn på den styrken som kan bygges opp i miljøer der sammenfallende behov og interesser blir ivaretatt. De gode intensjonene

har oftest vært utgangspunktet for enhver stigmatiserende "ghetto", noe både FO og AU gjør oppmerksom på.

FO sin klare holdning kommer til uttrykk ved

Argumenter vi hører for samlokaliserte botilbud er at de forebygger isolasjon og ensomhet. FO mener det er lite som tilsier at store boenheter forebygger isolasjon og ensomhet i seg selv. Noen vil gjerne bo i mindre boenheter sammen med andre de kjenner og synes det er spennende og selvsagt må de få tilgang til slike boliger, men det er jo ikke sikkert at en finner noen i de store boenhetene en vil være i tettere kontakt med og mange vil ha sin egen bolig. Hvis botilbudene er mer spredt, må selvsagt kommunene også der bistå til utviklende fritidsaktiviteter og arbeid/aktivitet for den enkelte

Mennesker med sammenfallende diagnoser eller samme type behov for fysisk tilrettelegging, er det greit å ha samlokalisert, hører vi også som argument. Da vil tjenestene bli bedre fordi fagmiljøet blir større. FO tror at store bomiljø vil gjøre det vanskeligere å konsekvent ta utgangspunkt i den enkeltes behov for bistand. Det er lett å tenke "gruppe" og ikke "person". Store boligkomplekser kan faktisk vanskeliggjøre et fokus på individuelt tilrettelagte tjenester og kan bidra til at man velger fellesløsninger som ikke ivaretar den enkelte. Dette kommer særlig til uttrykk når det er dårlig bemanning ved fravær eller for få stillinger. Skille mellom bolig og tjenester var viktig ved innføringen av Ansvarsreformen.

AU uttaler

I utgangspunktet er vi positive til samlokaliserte boliger så lenge man tar hensyn til sammenfallende behov og interesser. Det vil være enkelte diagnosegrupper som helt klart har egne utfordringer og behov for tilrettelegging, f.eks Prader Willy, multihandikappede, demens osv. Vi mener videre at det er viktig at botiltakene ikke blir for store fordi man utelukkende fokuserer på praktiske og økonomiske hensyn. Individuelle hensyn bør alltid veie tyngst, og de fleste vil være tjent med trygge og oversiktlige bomiljø sammen med andre beboere med felles interesser og utfordringer. Store blokker hvor folk med ulike psykiske, fysiske og aldersmessige utfordringer er samlet, tror vi fort vil kunne gå på bekostning av behov for forutsigbare rammer og et trygt sosialt miljø. Man vil også kunne komme til å se på dette som en slags "ghetto" hvor alle problemer blir samlet. Det vil kunne virke mer

Illustrasjon av Aleksander Ambsen

stigmatiserende og kunne bli vanskeligere å få til en integrering i lokalmiljøene

Det er viktig å kunne være fleksibel mht hvordan man tenker organisering av tjenestetilbud. Dette bør også kunne ses i sammenheng med behov for sysselsetting og meningsfull fritid. Til syvende og sist vil tilbudets egnethet avhenge av hvor god tilrettelegging det gis den enkelte beboer, og om beboer og pårørende har ønsket denne samlokaliseringen selv. Vi mener, som tidligere nevnt at det er viktig at det også eksisterer alternative boformer for de som ikke ønsker eller passer inn i en samlokalisert type boform.

Hvilke hensyn kan støtte samlokaliserte botilbud?

På dette spørsmålet gir FO og AU ulike svar. FO står prinsippfast på at det er ingen sosialfaglig og vernepleiefaglige gode ar-

gumenter for å samlokalisere botilbud til utviklingshemmede. At utviklingshemmede som ønsker å bo sammen eller i nærheten av hverandre får det, er en annen sak. De siste ti årene har flere bofellesskap vokst til store institusjoner. Nå finnes det bofellesskap opptil 60 personer. Denne utviklingen må stoppes. AU trekker på sin side fram noen mulige gevinster ved samlokalisering. Trivsel blant personalet kan styrkes i et større miljø, og ha en mer stabil personalbase som effekt. Større miljøer kan også gi bedre kontroll over bruk av makt og tvang. Samlokalisering kan gi verdifull sosial trening for personer som er utsatt for å bli ensomme. En økonomisk gevinst for kommunen kan en heller ikke se bort fra. Fellesskapsløsninger kan også gi en rikere tilgjengelighet på personale.

DANSK TÆNKETANK

om fremtidens botilbud til voksne med handicap

TV-optagelser dokumenterede rystende forhold på botilbud. Men trods ramaskrig og enorm medieopmærksomhed er der næsten intet sket. Nu skal en Tænk tank komme med en helt ny vision for boliger til mennesker med udviklingshæmning.

Af Sytter Kristensen, Landsformand i LEV

Danmark afskaffede institutionsbegrebet lovgivningsmæssigt ved gennemførelsen af serviceloven i 1998. Men de daværende amter fik gennem pres et par paragraffer indskrevet i loven, som fastholdt institutionsbegrebet, blandt andet gennem visitationsretten.

At institutionsbegrebet blev afskaffet har derfor ikke forhindret, at institutionslivet fortsatte. Tværtimod, man lod som om ingen ting var hændt og drev botilbudene med rammer og fælles regler, som forhindrede et individuelt liv. Etablering af nye boliger lod vente på sig, og når der blev bygget, så vi i al for stor udstrækning, at der blev bygget meget store enheder. Det var også den almindelige tænkning, at havde man et komplekst handicap, var den rette boform bofællesskab. Ud over Landsforeningen LEV var der ikke mange, som havde fokus på området.

Chokbølgen

Hele synet på boliger til udviklingshæmmede blev totalt ændret i februar 2007, hvor en TV-optagelse med skjult kamera viste overgreb og uværdig behandling af helt forsvarsløse mennesker. Der gik en chokbølge gennem landet, hvor rigtig mange fra de tidligere amter, der var blevet afviklet ved en stor kommunalreform to måneder tidligere, fik travlt ved håndvasken.

Arbejdsgrupper blev nedsat, der blev lovet, at nu skulle der afsættes midler til uddannelse af ledere og medarbejdere, man ville anvise nye metoder i arbejdet med multi-handicappede. Der skulle sættes en tyk streg under kravet om, at lovgivningen blev overholdt - der skulle laves individuelle handleplaner og magtanvendelser skulle nedbringes. Der skulle kigges på byggeriet, så det institutionelle præg blev fjernet.

Mange ord – ingen handling

Alt sammen ord, ord, ord. Men reelt kom der meget lidt handling. De få steder, hvor man siden har etableret nye boliger, har man fortsat byggeriet af store enheder med nærhed til specialskoler, beskyttet beskæftigelse, særligt indrettede fritidstilbud og andet, som er målrettet gruppen af mennesker med udviklingshæmning.

Så som med næsten alle sager, der en periode tegner en dagsorden i medierne, er der en hurtig forældelsesfrist. Nu er det igen svært at få opmærksomhed på, at der i dagens Danmark er rigtig mange eksempler på, at de allersvageste borgere gang på gang får tilsidesat deres rettigheder, bliver krænket i dagligdagen og ikke får den fornødne støtte til at udvikle iboende evner.

Socialpædagogernes landsforbund dokumenterede i begyndelsen af 2009, at standarden af botilbud fortsat er stærkt kritisabel. De lavede en landsdækkende undersøgelse, som blandt andet viste at:

- 60 % af beboere på botilbud – eller mere end 10.000 mennesker – bor under 30 m²
- 1/3 del - eller mere end 6.400 mennesker - bor på under 20m²
- 35 % - eller mere end 5.900 mennesker - bor uden eget bad
- 57 % - eller mere end 5.300 mennesker - har ikke køkken eller kogeniche
- Næsten halvdelen må undvære en hoveddør
- Og i to ud af tre botilbud går 12.700 beboere direkte fra deres bolig ud i fællesboligareal

ETABLERING AF TÆNKETANK

Af Ib Poulsen, Socialt leder forum

Succeskriteriet for Tænk tanken er, at den munder ud i en sammenhængende vision, som kan være retningsgivende for den indsats, der skal til for at genindføre respekten for det enkelte menneskes ret til egen bolig og eget hjem, afvikle institutionstankegangen og løfte entusiasmen og den faglige bevidsthed hos alle de mange aktører, der har indflydelse på og ansvar for realiseringen af tidssvarende bomuligheder til mennesker med funktionsnedsættelser.

Det Centrale Handicapråd mener, der er brug for en national og gennemgribende reaktion på de forhold, som skandalesagerne og undersøgelserne de sidste år har ført frem i lyset. Fraværet af en national, synlig og skarp målsætning for indsatsen udgør en forhindring for at opnå den ønskede afvikling af institutionstankegangen og i stedet fremme borgerens mulighed for frit at vælge bolig og få den nødvendige individuelle støtte i hjemmet. Der mangler en klar national vision, som politikere og administratorer kan inspireres af og arbejde hen imod. Dette er baggrunden for Det Centrale Handicapråds ønske om at etablere en tænketank, der har til formål at formulere og geninstallere en vision på området. En vision, som kan skabe nye muligheder for boliger til mennesker med betydelige funktionsnedsættelser med udgangspunkt i respekten for den enkeltes eget valg af livsform og kan skabe fælles retning for den politiske, administrative og faglige indsats.

Målgruppe

Tænketanken skal forsøge at favne så bred en målgruppe som muligt. Som udgangspunkt retter Tænketankens arbejde sig mod alle (voksne) borgere, der er visiteret til et længerevarende botilbud efter servicelovens § 108 eller almenboliglovens § 105. I alt ca. 18.000 mennesker bor i et længerevarende botilbud, der i modsætning til et midlertidigt tilbud er en bolig, hvor borgere med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan bo på mere eller mindre ubestemt tid. Det drejer sig typisk om mennesker med meget betydelige funktionsnedsættelser, for eksempel personer med udviklingshæmning, personer med alvorlige psykiske lidelser og personer med sammensatte funktionsnedsættelser, der har behov for en omfattende hjælpeindsats.

Målgruppen bør dog i princippet ikke defineres ud fra tilknytningen til et botilbud, da Tænketanken har til sigt at bedre boligsituationen for alle borgere med omfattende funktionsnedsættelser – uanset borgerens boligsituation eller udfaldet af en given visitation.

Resultaterne af arbejdet i Tænketanken vil derudover have relevans for alle de mange aktører, som har en myndigheds- eller udførerrolle i forhold til at stille boliger og støtte til rådighed for borgere med betydelige funktionsnedsættelser. Dette indebærer blandt andet kommuner og regioner, som er ansvarlige for at etablere og drive botilbud samt de ledelser og personalegrupper, der dagligt arbejder inden for botilbudsområdet.

Medlemmerne af tænketanken

26 personer er inviteret til at indgå i Tænketanken. En samlet liste over inviterede til Tænketanken er udsendt til alle. Tænketankens sammensætning forventes at være fastlagt primo november 2009, hvorefter der vil blive fremsendt en oversigt til tænketankens medlemmer.

Der er ingen formand for Tænketanken. Alle medlemmer deltager på lige vilkår. Det er vigtigt at understrege, at Tænketanken ikke er et repræsentativt forum. Tænketankens medlemmer deltager i kraft af deres personlige evner og bevågenhed. Medlemmerne

i Tænketanken udpeges ikke som repræsentant for et bestemt interessentskab og bestemte særinteresser. Deltagerne er frie tænkere, og arbejdet i Tænketanken tilsvarende uafhængigt.

Ingen enkeltpersoner vil blive taget til indtægt for særlige synspunkter, men arbejdet, der finder sted i Tænketanken, vil danne grundlag for de endelige anbefalinger, forslag og værktøjer.

Selv om Tænketankens medlemmer ikke gøres individuelt ansvarlige for realiseringen af Tænketankens ideer og forslag, er det dog et selvstændigt formål for sammensætningen, at medlemmerne forventes at kunne fungere som ambassadører for den vision og de implementeringsværktøjer, der bliver resultatet af Tænketanken.

Opgaver efter gennemførelse af Tænketank Efter afviklingen af selve Tænketankens forløb fokuseres der på formidling og forankring af Tænketankens resultater. Tænketankens medlemmer er væsentlige bidragsydere til denne forankring. De er valgt til Tænketanken både som centrale bidragsydere til Tænketankens visionsarbejde, men også med henblik på at kunne fungere som ambassadører og drivkraft for formidlingen af visionen i kraft af deres professionelle virke. Dertil kommer, at Det Centrale Handicapråd vil arbejde videre med Tænketankens vision.

Forankringen vil – ud over den nævnte ambassadøreffekt og rådets egen indsats – kunne bestå af en række forskellige formidlingsaktiviteter. Sideløbende med Tænketankens visionsarbejde udarbejdes der en kommunikationsstrategi, der skal sikre formidling og kommunikation af Tænketankens vision, værktøjer og anbefalinger. Der skal ligeledes udarbejdes et katalog over forskellige forankringsinitiativer, såsom kurser og foredrag.

Forankringsforløbet er et selvstændigt projekt med en række mere langsigtede initiativer, der vil have en anden og selvstændig finansiering. Det kunne eksempelvis være i form af et antal udviklingsprojekter, hvor man i samarbejde med en eller to kommuner satte sig for at udmønte visionen i praksis i et antal demonstrationsprojekter.

Et af de større initiativer, der bør drøftes i forbindelse med en implementeringsplan, er etableringen af et "Institut for kvalitetsudvikling på botilbudsområdet". Formålet med et sådant institut skal være at sikre adgang til en faglig spydspids, som kan møde personale, ledelse og forvaltninger i faglig øjenhøjde. Institutet skal på sigt være den motor, som sikrer, at den nye vision og de nødvendige forandringer drives igennem, når Tænketanken har gjort sin del af arbejdet.

Sytter Kristensen

Ib Poulsen

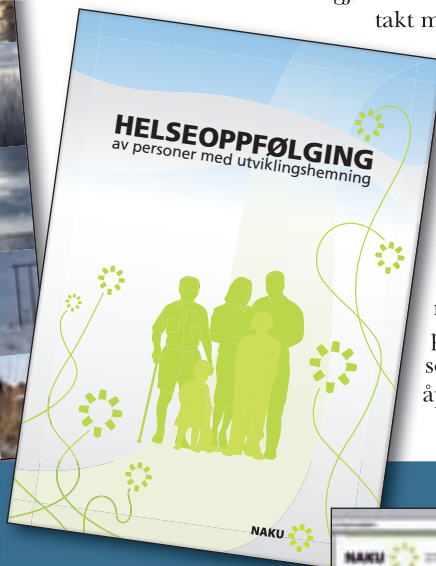
NAKU sitt formål er å bidra til det faglige grunnlaget for gode levekår for personer med utviklingshemning. Hvordan vi skal gjøre dette kan oppsummeres med tre stikkord; samle, utvikle og formidle. Vi skal samle inn kunnskap og fagutvikling, vi skal bidra til utvikling av ny kunnskap og vi skal formidle det som er samlet inn eller utviklet. For å klare dette er det helt avgjørende at dere som jobber i tjenestene, uavhengig av om det er i direkte arbeid for mennesker med utviklingshemning eller det er i ledelse, saksbehandling, administrasjon eller forskning, kjenner til NAKU og har tillit til oss som institusjon. Evalueringen som ble gjort av oss i fjor viser at det er alt for få som vet om oss. Det ønsker vi å gjøre noe med!

Vårt inntrykk, etter våre møter med fagmiljøer i kommunene, er at tjenesteytere som jobber for personer med utvi-

for alle å finne opp "kruttet på nytt". Kunnskapsbanken skal være en ressurs der man kan få grunnleggende kunnskap om ulike temaområder og bli oppdatert på ny forskning, men også et sted der man kan få tips om og gode ideer fra hvordan man arbeider med ulike problemstillinger andre steder i landet. Her ønsker vi dine eksempler. Her ønsker vi at du skryter av det arbeidet nettopp dere gjør i din kommune.

utviklingen av NAKU sine ressurser. Nå kommer flere ut til dere. I løpet av høsten håper vi å få på plass et rådgiverkorps som skal være i dialog med dere om NAKU og det spennende arbeidet som skjer ute i kommunene. Selvfølgelig kan man også benytte anledningen til å peke på særlige utfordringer som dere mener NAKU bør rette fokus mot. Rådgiverne skal være plassert i alle landsdeler i mindre stillingsbrøker. Vi når naturligvis ikke ut til alle dere, men vi tror at dette kan være en måte å gjøre arbeidet til NAKU mer kjent. Ta kontakt med oss om dere ønsker å formidle deres arbeid gjennom våre kanaler, om dere ønsker mer informasjon om vårt arbeid eller om det er noe dere ønsker NAKU skal se nærmere på.

Som dere vil se på neste side i denne utgaven av Utvikling har noe av vårt utviklingsarbeid denne vinteren bestått av e-læringsprogrammet om helseoppfølging som helse- og omsorgsministeren åpnet i mars. Dette blir en viktig

SKRYT MER AV ARBEIDET DITT!

klingshemning er for lite flink til å fortelle om det arbeidet man gjør. Selv om tjenestene mange steder har store utfordringer, noe også offentlige rapporter og tilsyn med tydelighet har vist de siste årene, gjøres det fantastisk mye godt og spennende arbeid over hele landet. NAKU skal være en arena for deling av kunnskap. En arena for å få frem gode eksempler på spennende faglig arbeid. Arbeid som andre kan lære av og som bidrar til å styrke levekårene for personer med utviklingshemning.

Magasinet Utvikling, som du nå leser, og våre nettsider www.naku.no er sentrale virkemidler i vårt arbeid. Her presenteres de gode eksemplene på godt faglig arbeid. Særlig Kunnskapsbanken på våre nettsider er laget for dette. Det skal ikke være nødvendig

Det kan være at dere har satt fokus på spesielle problemstillinger og utarbeidet noe skriftlig materiell som flere bør kunne ta del i. Kanskje har dere en god historie om hvordan dere løste en vanskelig problemstilling. Kunnskapsbanken skal være dynamisk og hele tiden i utvikling. Når vi først bygget opp Kunnskapsbanken ba vi anerkjente fagmiljøer om å bidra på de enkelte livsområdene. Det ble laget innledningsartikler og lenker til aktuelt lovverk og fagstoff. Nå er det din tur til både å bruke og å bidra!

I løpet av vinteren har en rådgiver fra NAKU reist rundt i Oslo området for å møte fagmiljøer her. Dette for å informere om NAKU sitt arbeid, men også for å utfordre tjenesteytere og andre til å bidra i

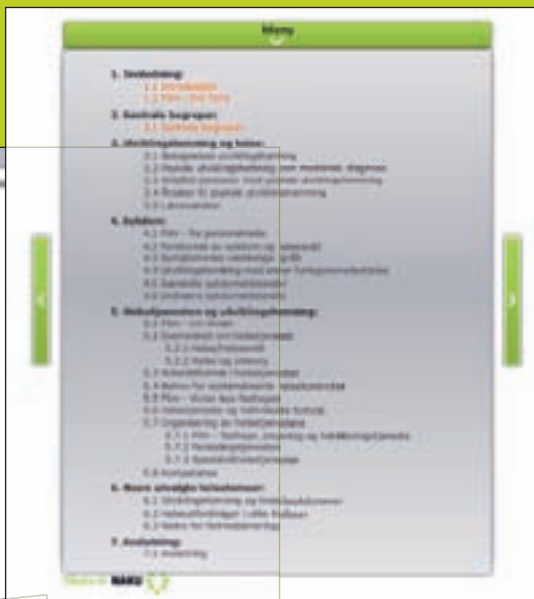

del av formidlingsarbeidet til NAKU i tiden fremover. Vår rapport fra 2007 viser at det er store utfordringer i helseoppfølgingen av personer med utviklingshemning. Vi håper at programmet som ligger fritt tilgjengelig på våre nettsider, kan bidra til at dere i din kommune retter fokus på dette temaet i løpet av året. Rådgiverkorpsset og andre i NAKU vil også kunne bistå i bruken av dette.

www.naku.no

Nytt e-læringsprogram

Helseminister Anne-Grete Strøm-Erichsen åpnet e-læringsprogrammet "helseoppfølging av personer med utviklingshemning" den 8 mars.

mell utdanning som helsepersonell, men vil også bli viktig for ulike typer personell, pårørende og utdanningsinstitusjoner.

– Jeg oppfordrer kommunene og deres tjenesteytere og utdanningsinstitusjoner om å ta dette i bruk, sier helse- og omsorgsministeren.

I opplæringen finner du fagtekster, filmer og animasjoner som omhandler ulike helsetema. Hver side har en

egen leser som man kan velge om skal lese teksten om du ikke vil lese den selv.

Gratis

E-læringsprogrammet ligger fritt tilgjengelig på [naku sine hjemmeside](http://naku.sine.hjemmeside.no).

Hvor finner jeg opplæringen?

Opplæringen finner du under "læringsportal" på forsiden til www.naku.no. Under læringsportalen finner du to e-læringsprogram. Det ene omhandler pasientrettighetsloven og det andre heter "helseoppfølging av personer med utviklingshemning".

En filmtrailer er blitt laget.

Hva handler e-læringen om?

Målet er å bidra til at personer med utviklingshemning får styrket sitt helsetjenestetilbud. Mange personer med utviklingshemning går med helseplager som ikke blir oppdaget og derfor ikke behandlet. *Det er behov for økt kunnskap og oppmerksomhet om disse forholdene, sier helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen.*

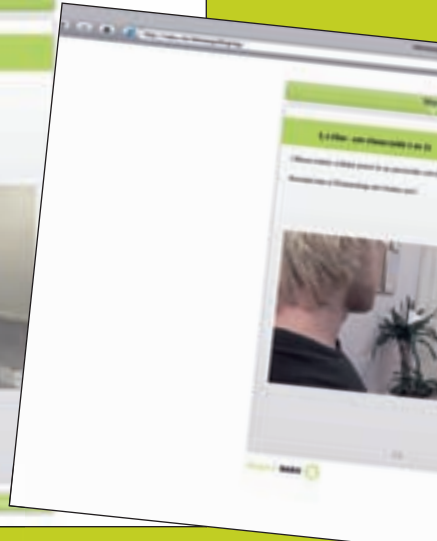
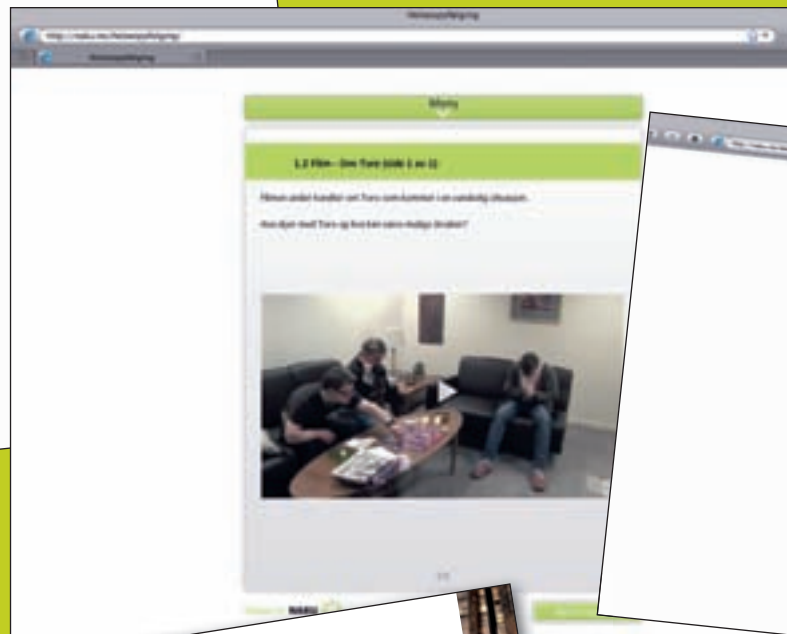
Programmet er særlig utarbeidet med tanke på de som ikke har for-

Anbefaling til kommunene

Helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen anbefaler at alle ansatte går inn og bruker dette programmet. NAKU anbefaler i tillegg at kommunene går aktivt inn og legger til rette for at ansatte kan arbeide med dette opplæringsprogrammet i grupper. Det vil være særlig relevant å ha refleksjoner i etterkant av filmene man finner under kapittel 1.2, kap. 4.1, kap. 5.1, kap. 5.5 og kap. 5.7.1 i e-læringsprogrammet. Programmet kan imidlertid også gjennomgås som selvstudie.

Hvordan bruke programmet

Opplæringen er delt inn i 7 kapitler som tar for seg forskjellige sider ved helseoppfølging av personer med utviklingshemning. Kapitlene får du frem ved å trykke på teksten som er merket med teksten "meny". Du kan fritt velge kapitler fra menyen, men det anbefales at man starter med kapittel 1 og følger opplæringen fra kapittel 1-7. Når du er inne i opplæringen kan man skifte side ved å trykke på pilene på venstre og/eller høyre side. Om du vil skifte kapittel kan du enten bruke menyen eller en knapp som kommer frem nederst på venstre side som heter "neste delkapittel" eller "neste »

kapittel". For å spille av filmene trykker du på "play" knappen. Du kan også stoppe filmen ved å trykke på filmen. Om du ønsker at filmen skal dekke hele skjermen trykker du på et firkantet ikon nederst i filmruten.

Opplæringen som tekst dokument

Hele opplæringen finnes også som pdf-dokument. I dette pdf-dokumentet er også menyen og lenkene aktive og kan klikkes.

Hvor lang tid tar opplæringen?

Du bestemmer selv hvor lenge du eller dere vil bruke fra gang til gang. Om du spiller programmet fra start til slutt vil det ta ca. 1 time og 20 minutter.

Lyd

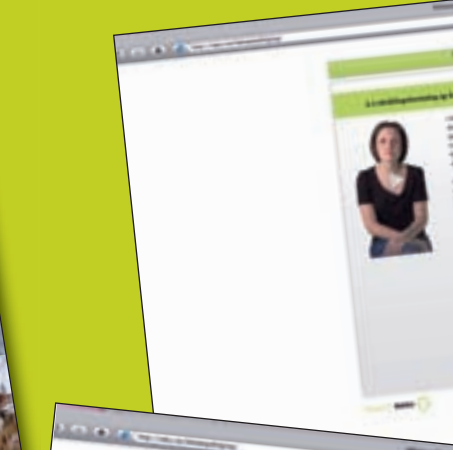
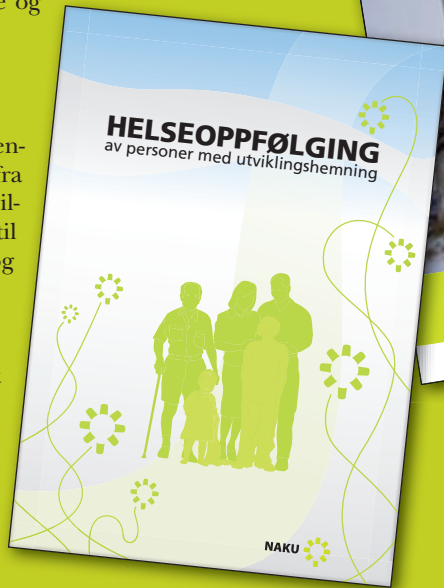
Det er viktig at du har slått på lyden på din datamaskin, da det er lyd og film på alle sidene. Du starter alle filmene ved å trykke på "play" knappen.

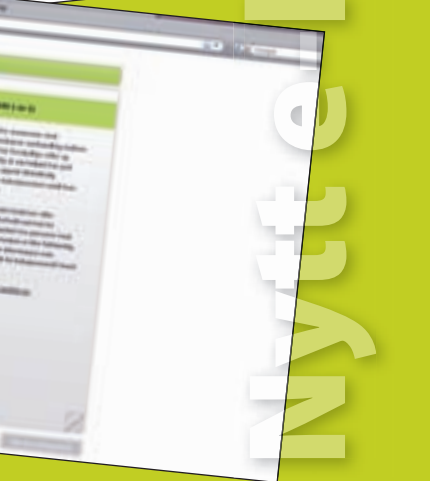
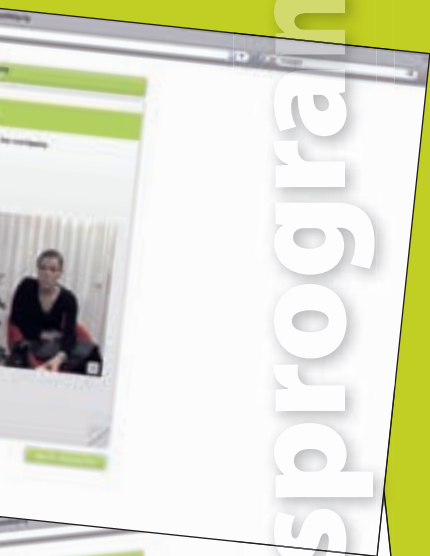
Bakgrunn for e-læringen

Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning gjennomførte i 2007, på oppdrag fra helsedirektoratet, et prosjekt om helseoppfølging av personer med utviklingshemning. Flere undersøkelser av helse tilstanden hos utviklingshemmede før og etter reformen viser at forholdene ikke er tilfredsstillende. Helse rapporten gjør det helt klart at det må iverksettes tiltak som øker kunnskapen hos utviklingshemmede selv, hos nærpersionene og i helseapparatet. Kunnskapen som behøves, er ulik avhengig av hvem eller hvilke av de nevnte instansene vi snakker om. Det er også helt nødvendig

at det etableres strukturer som ivaretar oppfølging av personer som selv ikke makter det, eller ikke har innsikt nok til å forstå at noe er galt eller må gjøres. Det handler blant annet om regelmessige helsekontroller og standarder som bør følges. Det innebærer at kommunelegene følger opp fastlegelistene og sjekker at personer med utviklingshemning blir fulgt opp.

E-læringsprogrammet "Helseoppfølging av personer med utviklingshemning" fokuserer på disse forholdene.

Velkommen til nettverket norske sanserom!

Sansene våre er vårt eneste bindeledd til menneskene og verden rundt oss. Blir vi frarøvet en eller flere av dem - eller de blir svekket - mister vi automatisk noe av denne kontakten.

Nettverket norske sanserom har som mål å samle, utvikle og spre kunnskap, interesse og erfaring om sansestimulering, sanserom og snoezelenkonseptet. I første omgang har vi tilrettelagt for en møteplass på nettet. Her kan alle som ønsker det hente kunnskap, på ideer og inspirere hverandre til å finne kreative løsninger.

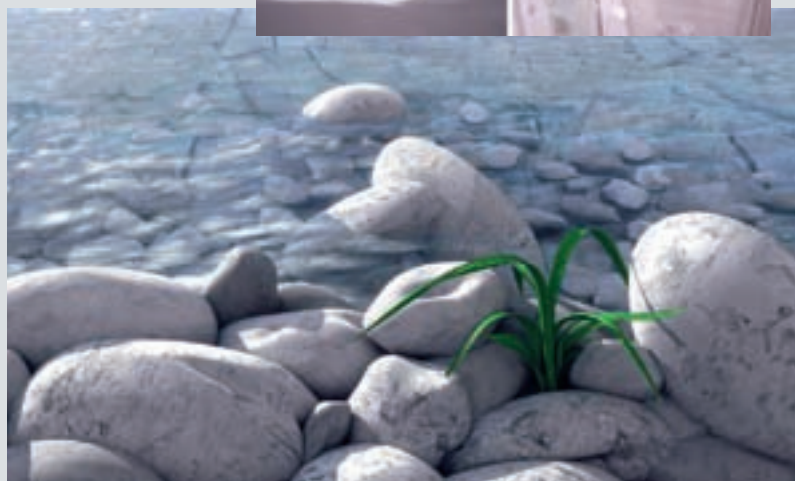
For å få til dette er vi imidlertid avhengige av særlig en ting:

At du bidrar til å etablere nettverket, dvs. at du registrerer din virksomhet på våre nettsider. Dette gjør du ved å sende oss linken til din virksomhets hjemmeside. Like viktig er det at du sender stafettpinnen videre til andre du vet som har etablerte sanserom og/eller jobber med sansestimulering. Det er lett, det er gratis og det er en gyllen anledning til å markedsføre din virksomhet.

Bli med å skap noe stort da vel!

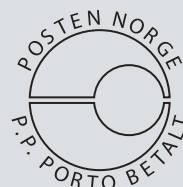
www.norskesanserom.no

Turid Helen Bugten
koordinator

Returadresse: NAKU,
Ranheimaveien 10, 7004 Trondheim

B

Kunstneren

Kunstner:
Bodil Schou,

Født:
Født 1952.

Utdanningsbakgrunn:
Ingen

Tittel på bildet:
Detalj fra 'Guernika' av
Pablo Picasso

Teknikk og materiale:
Akrylmaling, akvarell
med oljepastell, utført
på kraftig akvarell-
papir

Gratis abonnement
Henvendelse: naku@hist.no

Elektronisk versjon:
www.naku.no

ISSN 1504 - 7016